

บทที่ 3

พรรคไทยรักไทย และรัฐบาลทักษิณ: ความเป็นมา และการก่อตัว

บทที่ 3 นี้มีจุดมุ่งหมายหลักในการนำเสนอถึงปฐมหลังความเป็นมาของพรรคไทยรักไทย และรัฐบาลทักษิณ เพื่อเป็นการทำความเข้าใจบริบทเกี่ยวกับความเป็นมาของรัฐบาลทักษิณในภาพรวมเสียก่อน เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจวิเคราะห์การพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ รวมถึงการใช้กลไกต่างๆ เพื่อสร้างภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณซึ่งจะได้นำเสนอในบทถัดไป

ดังนั้นในบทนี้จึงได้นำเสนอด้วยคำถามหลัก 2 ประการด้วยกันคือ ประการแรก พรรคไทยรักไทย และรัฐบาลทักษิณ มีความเป็นมาอย่างไร และมีใครหรือกลุ่มการเมืองใดเป็นตัวแสดงหลัก และอีกประการหนึ่ง พรรคไทยรักไทย และรัฐบาลทักษิณ มีลักษณะเด่น/จุดเด่น อย่างไร

การนำเสนอในบทนี้เป็นลักษณะของการพรรณนาเพื่ออธิบาย และตอบคำถามหลักดังกล่าวข้างต้นเพื่อเป็นการปูพื้น และง่ายต่อการเข้าใจวิเคราะห์รัฐบาลทักษิณด้วยกรอบทฤษฎีการครองอำนาจนำในบทต่อไป โดยจะเริ่มดำเนินการนำเสนอด้วยหัวข้อที่ 3.1 ความเป็นมาและการก่อตัวของพรรคไทยรักไทย ต่อด้วย 3.2 ความเป็นมาและการก่อตัวของรัฐบาลทักษิณ ตามลำดับ

3.1 ความเป็นมาและการก่อตัวของพรรคไทยรักไทย

พรรคไทยรักไทยได้ก่อตั้งอย่างเป็นทางการ (ยื่นจดทะเบียน ต่อนายทะเบียน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2541 ซึ่งจัดได้ว่าเป็นพรรคการเมืองแรก¹ที่ได้จัดตั้งขึ้นภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540)

การก่อตัวขึ้นมาของพรรคไทยรักไทยนั้นเกิดขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหา และเริ่มหาทางฟื้นฟูตัวเองขึ้นมาภายหลังจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี 2540 ซึ่งหากเราพิจารณาจะพบว่า การเกิดขึ้นของพรรคไทยรักไทยนั้นมีความเป็นมาจากปัจจัยหลัก 2 ประการด้วยกัน ได้แก่ ปัจจัยแรก บริบทเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมไทยในขณะนั้น ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดพรรคไทยรักไทยขึ้นมา เพื่อนำเสนอทางเลือกใหม่ๆ ให้กับสังคม และปัจจัยที่สอง ความต้องการที่จะหวนคืนวงการเมืองของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เพื่อให้สามารถผลักดันนโยบาย และการออกกฎหมายต่างๆ ได้อย่างสะดวก ต่างจากการไปเข้าร่วมกับพรรคการเมืองอื่น หรือเป็นพรรคร่วมรัฐบาล

¹ ดู พรรคไทยรักไทย [Online]. แหล่งที่มา: <http://www.thairakthai.or.th> [1 เมษายน 2549]

ปัจจัยแรก บริบทเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมไทยในขณะนั้น ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดพรรคไทยรักไทยขึ้นมา เพื่อนำเสนอทางเลือกใหม่ๆ ให้กับสังคม

วิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี 2540 นั้นเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุด้วยกัน² ทั้งต้นเหตุในเชิงโครงสร้างที่เกิดจากการบริหาร และดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่ผิดพลาด โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบจากมาตรการที่ใช้อย่างรอบคอบ นับตั้งแต่การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมภายหลังจากการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นต้นมาในช่วงทศวรรษ 2500 และเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจในอัตราเร่ง นับตั้งแต่สมัยรัฐบาลพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของสภาวะเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ สภาวะเศรษฐกิจในสมัยรัฐบาลพล.อ.ชาติชายนั้นมีการขยายตัวอย่างสูงในด้านการผลิต การส่งออก และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment) มีการไหลบ่าเข้ามาของเงินทุนเพื่อลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ มีการปล่อยกู้โดยสถาบันการเงินอย่างไม่ระมัดระวัง มีการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยเป็นอย่างมาก³

โครงสร้างของความไม่ระมัดระวังในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจยังคงต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ที่ได้มีการเปิดเสรีในด้านอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์ เป็นต้น และต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัยสมัยแรก ด้วยการเปิดเสรีทางการเงินขึ้นดังที่เรียกว่า “กรุงเทพวิเทศธนกิจ” (Bangkok International Banking Facilities; BIBF) โดยได้ยกเลิกการจำกัดการนำเงินตราเข้าออก โดยคาดหวังว่าการเปิดเสรีทางการเงินดังกล่าวจะนำไปสู่การไหลเข้าของการลงทุนจากต่างชาติ และประเทศไทยอาจกลายเป็นศูนย์กลางทางการเงินของภูมิภาคได้⁴

เมื่อเศรษฐกิจฟองสบู่เติบโตถึงขีดสุด ภาพลวงตาที่เคยเกิดขึ้นว่าประเทศไทยอยู่ในสถานะทางเศรษฐกิจที่ดี มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงต่อเนื่อง ก็เริ่มหายไป⁵ และภาพเศรษฐกิจไทยที่

² ในที่นี้ไม่ได้กล่าวถึงข้อถกเถียงในเรื่องมุมมองและแนวความคิดเกี่ยวกับปัญหาเรื่องสาเหตุของวิกฤติเศรษฐกิจอย่างละเอียดเนื่องจากไม่ใช่จุดประสงค์หลักของการนำเสนอในงานวิจัยชิ้นนี้ โปรดดูเพิ่มเติมใน วอลเดน เบลโล และคณะ, โศกนาฏกรรมสยาม: การพัฒนาและการแตกสลายของสังคมไทยสมัยใหม่, แปลโดย สุรนุช ธงศิลา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2545) และ เอก คังทรีพซ์วัฒนา, “Asian economic crisis วิกฤตการณ์เศรษฐกิจเอเชีย,” ใน คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย, เอก คังทรีพซ์วัฒนา และศิริพรรณ นกสวน, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 11-19.

³ สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองไทย, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 96-109.

⁴ ลิจิต ธีรเวคิน, “อนาคตชิปโคช-ประชากรชิปโคชครั้งใหม่-การปฏิรูปการเมือง-การเมืองปัจจุบัน,” ใน รัฐศาสตร์สาร 24, ฉบับพิเศษ (พฤศจิกายน 2546), หน้า 42-51.

⁵ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือสภาพัฒน์ ชี้ให้เห็นว่าในปี 2533-2538 นั้นประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเบื้องต้นหรือ GDP อยู่ในระดับสูงคือ ร้อยละ 11.2, 8.6, 8.1, 8.4, 9.0 และ 8.9 ระหว่างปี 2533-2538 ตามลำดับ และเมื่อเริ่มเกิดวิกฤติเศรษฐกิจขึ้นตั้งแต่ปี 2539 ก็ทำให้ GDP ลดลงเหลือเพียงร้อยละ

แท้จริงก็เริ่มที่จะปรากฏให้เห็นชัดเจนในช่วงปี 2538 เป็นต้นมาในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชาซึ่งเกิดปัญหาเงินเฟ้อ การขยายตัวของการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ปัญหาการไหลออกของเงินทุนต่างประเทศเนื่องจากการขาดความเชื่อมั่นของนักลงทุน ปัญหาการตกต่ำของตลาดหุ้น และปัญหาหนี้เสีย หรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non Performing Loans; NPLs) ที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก อันเนื่องมาจากการปล่อยกู้อย่างไม่ระมัดระวังของสถาบันการเงิน และผู้กู้ที่กู้เงินระยะสั้น ไปลงทุนเพื่อหวังกำไร ในตลาดหุ้น และลงทุนกับอสังหาริมทรัพย์ที่เฟื่องฟูอย่างมากในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่

ต้นเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือการตัดสินใจดำเนินมาตรการที่ผิดพลาดของธนาคารแห่งประเทศไทย เนื่องจากการ โจมตีค่าเงินบาทของกองทุนการเงิน (Hedge Fund) ของต่างชาติโดยการ ใช้เงินบาทซื้อดอลลาร์จำนวนมาก เพื่อทำกำไรเนื่องจากคาดการณ์ไว้แล้วว่าค่าเงินบาทจะต้อง ลอยตัวในที่สุด

ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการผิดพลาดที่ไม่ได้ปรับเปลี่ยนอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาท ให้สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจที่แท้จริงในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ แต่ยังคงไว้ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ และเมื่อถูกโจมตีค่าเงินบาท ธนาคารแห่งประเทศไทยกลับเลือกที่จะสู้กับ กองทุนการเงินต่างชาติด้วยการซื้อดอลลาร์ล่วงหน้า (Swap) ซึ่งมาตรการนี้ใช้ได้ผลในระยะแรก เท่านั้น⁶ ผลสุดท้ายเมื่อถูก โจมตีหนักขึ้น ผลสุดท้ายก็ต้องประกาศให้เงินบาทลอยตัว เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540

ประเทศไทยภายหลังประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตกครั้งใหญ่ ต้องตกอยู่ในสภาวะ ที่ไม่มั่นคงอย่างยิ่งภาวะเศรษฐกิจถดถอย มีอัตราการว่างงานในระดับสูง, สถาบันการเงินล้มละลาย และต้องปิดตัวไปถึง 56 แห่ง การส่งออกชะงักงัน การลงทุนจากต่างประเทศชะลอตัว ส่งผลต่อ ภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก

ขณะที่ภาวะการเมืองนั้นก็ก็เป็นภาวะที่สังคมขาดความเชื่อมั่นต่อนักการเมืองอย่างมาก ดัง เห็น ได้จากการที่พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธที่ทนแรงกดดันจากสังคมไม่ไหวจนต้องลาออกจากตำแหน่ง ไป ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐบาลนายชวน หลีกภัยในสมัยที่สองที่เข้ามาบริหารประเทศต่อจากรัฐบาล พล.อ.ชวลิต ก็ยังไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นต่อสังคมได้เนื่องจากการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ยังไม่ เห็นผลชัดเจน อีกทั้งการที่นำประเทศไปผูกพันกับเงื่อนไขในการกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่าง ประเทศ (IMF) ยังสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนจำนวนมากอีกด้วย ดังเห็น ได้จากการ เรียกร้องให้แก้ไขกฎหมายขายชาติ 11 ฉบับในช่วงที่ผ่านมา

ละ 5.9, -1.7, -10.2 ในปี 2539 ถึงปี 2541 ตามลำดับ [Online]. แหล่งที่มา:

http://www.nesdb.go.th/econSocial/macro/mahapak_econ.htm [1 เมษายน 2549]

⁶ ลีจิต ธีรเวคิน, “อมาตยาธิปไตย-ประชาธิปไตยครึ่งใบ-การปฏิรูปการเมือง-การเมืองปัจจุบัน,” ใน รัฐศาสตร์สาร 24: 50-

เมื่อรัฐบาลนายชวน หลีกภัยตัดสินใจยุบสภาก่อนครบอายุสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ ซึ่งนับเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ด้วยนั้น ภาพรวมของสภาวะสังคมไทยในขณะนั้น ก็คือ ความต้องการทางเลือกใหม่ ที่มีความสามารถเข้ามาแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติได้ และที่สำคัญต้องเป็นรัฐบาลที่มีความแตกต่างจากรัฐบาลเดิมๆที่ผ่านมา มีความโปร่งใส และพร้อมจะนำพาประเทศไทยให้พ้นจากวิกฤติได้อีกด้วย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยประการแรก คือ บริบทเชิง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมไทยภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี 2540 แม้จะไม่ใช่ว่าปัจจัยโดยตรงที่ทำให้พรรคไทยรักไทยเกิดขึ้นก็ตาม แต่ก็ปัจจัยเสริมที่เอื้ออำนวยอย่างยิ่งให้พรรคไทยรักไทยที่เป็นพรรคการเมืองใหม่มีความโดดเด่น และได้รับความสนใจ ตลอดจนความไว้วางใจอย่างมากเมื่อการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ในวันที่ 6 มกราคม 2544 มาถึง

ปัจจัยที่สอง ความต้องการที่จะหวนคืนวงการเมืองของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเพื่อให้สามารถผลักดันนโยบาย และการออกกฎหมายต่างๆ ได้อย่างสะดวก ต่างจากการไปเข้าร่วมกับพรรคการเมืองอื่น หรือเป็นพรรคร่วมรัฐบาล

ในขั้นต้นจะได้เรียบเรียงความเป็นมาของพ.ต.ท. คร.ทักษิณ ชินวัตรเสียก่อนเพื่อให้ทราบว่าเขาได้มีปูมหลัง และมีประสบการณ์ที่จะส่งผลต่อวิถีคิด และวิธีการในการมองโลกของเขาในเวลาต่อมาได้อย่างไร

3.1.1 ปูมหลังของพ.ต.ท.คร.ทักษิณ ชินวัตร: ความเป็นมาก่อนเข้าวงการการเมือง

พ.ต.ท. คร.ทักษิณ ชินวัตร นักธุรกิจหนุ่มผู้ประสบความสำเร็จในทางธุรกิจเป็นอย่างสูงจากกิจการด้านการสื่อสาร โทรคมนาคม และการให้บริการ โทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นชาวเชียงใหม่เกิดในครอบครัวชนชั้นกลางที่ประกอบอาชีพค้าขาย ทำนาสวนผสม และทำกิจการอีกหลายอย่าง อาทิเช่น เป็นเสมียนธนาคาร ทำกิจการเดินรถเมล์ หรือแม้แต่กิจการ โรงหนัง ร้านผ้าไหม เป็นต้น⁷ เมื่อมีอายุได้ 17 ปี ทักษิณ ชินวัตรได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนเตรียมทหาร และเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจ และด้วยความที่เป็นคนที่เรียนเก่ง ได้คะแนนเป็นที่หนึ่งของรุ่นทำให้เขาได้รับทุนไปศึกษาต่อปริญญาโทที่สหรัฐอเมริกา หลังจากที่เรียนจบปริญญาโท ได้กลับมาเป็นอาจารย์ที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจระยะหนึ่ง และได้ย้ายไปช่วยราชการสำนักนายกรัฐมนตรีในยุคของ ม.ร.ว.เสนีย์

⁷ ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร และรุ่งนัย มัชฌิรา, ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีคนที่ 23, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: น้ำฝน, 2544), หน้า 16. และวีรพล ข้อทองมูล และคณะ, ประวัติ/สุนทรพจน์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร, (กรุงเทพฯ: กลุ่มน้ำจ้ำพระยา, 2544), หน้า 12-13.

ปราโมช ก่อนย้ายไปเป็นรองสารวัตรปราบปราม สน.พระราชวัง แล้วจึงลาไปศึกษาต่อปริญญาเอกที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อปี 2522⁸

ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากสหรัฐอเมริกา คร.ทักษิณ ชินวัตร ได้กลับมารับราชการดำรงเป็นหัวหน้าแผนก 6 (แผนกแผน) กองวิจัยและวางแผน และช่วยราชการเป็นรองผู้อำนวยการศูนย์ประมวลข่าวสาร กรมตำรวจ เนื่องจากได้เคยศึกษาวิชาคอมพิวเตอร์มาบ้างเมื่อสมัยเรียนที่ต่างประเทศ และเขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ในการจับผู้ร้าย⁹

เมื่อตั้งสมประสงค์ในชีวิตราชการตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากได้มีโอกาสทำงานที่ศูนย์ประมวลข่าวสารทำให้เขาได้คลุกคลีและเพิ่มพูนความรู้ด้านคอมพิวเตอร์มากยิ่งขึ้น¹⁰ ทำให้เขาได้มองเห็นช่องทางในการทำธุรกิจเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์นับจากนั้น และได้เริ่มต้นนับหนึ่งทางธุรกิจด้านนี้เมื่อปี 2526 โดยตัดสินใจตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัด ไอซีเอสไอ ขึ้นมาเพื่อเป็นผู้ขายให้บริการ และบำรุงรักษาเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ของ ไอบีเอ็ม การดำเนินธุรกิจเป็นตัวแทนขาย และให้เช่า ให้บริการเครื่องคอมพิวเตอร์นี้เริ่มต้นได้ด้วยดี และนำไปสู่การขยายกิจการขึ้นมาเป็นบริษัทชินวัตร คอมพิวเตอร์จำกัดในเวลาต่อมา¹¹

หลังจากที่ได้ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาระยะหนึ่งเมื่อธุรกิจเริ่มเติบโตขึ้น พ.ต.ท.ทักษิณ จึงได้ตัดสินใจลาออกจากราชการตำรวจในปี 2530 ทั้งนี้เขาได้ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะอึดอัดและไม่พอใจ กับระบบราชการที่ล่าช้าและมากขึ้นตอน นอกจากนั้นยังมีการเมืองภายในหมู่ข้าราชการตำรวจด้วยกัน และเพื่อเป็นการป้องกันคำครหาในหน้าที่อาจเกิดขึ้นจากคู่แข่งในการประมูลงาน และเหตุผลสำคัญคือ เพราะสงสารภรรยาที่ต้องแบกรับภาระทางธุรกิจมากเกินไป เหตุผลต่างๆเหล่านี้ทำให้เขาตัดสินใจลาออกจากราชการตำรวจในที่สุด¹²

หลังจากที่ตัดสินใจลาออกจากการเป็นตำรวจมาทำธุรกิจเต็มตัว พ.ต.ท.ทักษิณ มีบริษัท 6 แห่งที่ได้เริ่มดำเนินการ ไปบ้างแล้วตั้งแต่ก่อนลาออกจากราชการให้ต้องบริหารจัดการคือ 1. บริษัท ไอซีเอสซี 2. บริษัทอินเตอร์เนชันแนลบรอดคาสติ้ง 3. บริษัทชินวัตร เทเลคอมมิวนิเคชั่น 4. บริษัทชินวัตรคอมพิวเตอร์ เซอร์วิส-แอนคိုင်เนสต์เมนท์ 5. บริษัทคิจิตอลเพจจิง และ 6. บริษัทแอดวานซ์ อิน โฟ เซอร์วิส¹³

⁸ วีรพล จ้อยทองมูล และคณะ, ประวัติ/สุนทรพจน์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร, หน้า 17-18.

⁹ ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร และรุจน์ มัชฌิรา, ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีคนที่ 23, หน้า 50-51.

¹⁰ วีรพล จ้อยทองมูล และคณะ, ประวัติ/สุนทรพจน์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร, หน้า 18.

¹¹ กาญจน์มณี ศรีวิศาลภาพ และณรงค์ชัย ปัญญาณนทชัย, ทักษิณบนบัลลังก์นายกรัฐมนตรี, (กรุงเทพฯ: คอกหญ้า, 2545), หน้า 10-11.

¹² ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร และรุจน์ มัชฌิรา, ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีคนที่ 23, หน้า 62. และ กาญจน์มณี ศรีวิศาลภาพ และณรงค์ชัย ปัญญาณนทชัย, ทักษิณบนบัลลังก์นายกรัฐมนตรี, (กรุงเทพฯ: คอกหญ้า, 2545), หน้า 8.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63-64.

กิจการของพ.ศ.ท.ทักษิณเริ่มเบนเข็มจากธุรกิจเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาสู่ธุรกิจโทรคมนาคม ในปี 2532 เมื่อเขาได้รับอนุมัติให้ทำโครงการเคเบิลทีวี โดยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น คือ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง หัวหน้าพรรคมวลชน และในปี 2533 ความพยายามและการลงทุนของพ.ศ.ท.ทักษิณ เริ่มออกเงยขึ้นเมื่อเขาได้รับสัมปทานให้บริการวิทยุติดตามตัวซึ่งกลายเป็น “โฟนลิ่งค์” และในปีเดียวกันบริษัทแอดวานซ์ อินโฟ เซอร์วิส ที่เดิมทำธุรกิจให้เช่าคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ประมวลผลให้กับกรมตำรวจก็ประมูลได้สัมปทานโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ 900 จากองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ได้รับการผูกขาดจำหน่ายโทรศัพท์มือถือหนึ่งปี และยังสามารถสัมปทานสร้างเครือข่ายโทรศัพท์ไร้สายคลื่น 900 อีกหนึ่งข่ายโดยได้รับสัมปทาน 20 ปี¹⁴

จากความสำเร็จของบริษัทในเครือของพ.ศ.ท.ทักษิณจากการได้รับสัมปทานเกี่ยวกับโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้นำไปสู่การขยายการลงทุนไปยังธุรกิจโทรคมนาคมอื่นๆอีก อาทิ ได้รับสัมปทานดำเนินโครงการควมเทียมเพื่อการสื่อสาร “ไทยคม” ในนามบริษัทชินวัตร แชนเทลไลท์ เซอร์วิส เพิ่มกลุ่มธุรกิจให้บริการด้านโทรคมนาคม เช่นบริษัทชินวัตร คาด้าคอม บริษัทชินวัตร เพจจิ่ง กลุ่มธุรกิจด้านการสื่อสาร โทรคมนาคมในต่างประเทศ เช่น บริษัทแคมโบเดีย ชินวัตร (ดำเนินงานในประเทศกัมพูชา) บริษัทลาวชินวัตรเทเลคอม (ดำเนินงานในลาว) บริษัทอิสลาคอม มิวนิเคชั่น ฯลฯ ขณะเดียวกันกลุ่มธุรกิจอื่นๆ อาทิ กลุ่มธุรกิจคอมพิวเตอร์ การให้บริการเคเบิลทีวี ก็ยังดำเนินงานต่อไปได้อย่างเข้มแข็ง¹⁵

การที่เขาสามารถเอาตัวรอดจากความล้มเหลวในบางธุรกิจและประสบความสำเร็จทางธุรกิจอย่างสูงได้นั้น เป็นเพราะลักษณะสำคัญของพ.ศ.ท.ทักษิณเอง 3 ประการ¹⁶ด้วยกันได้แก่ ประการแรก เขาเป็นคนที่กล้าตัดสินใจอย่างรวดเร็ว กล้าทดลองลงทุนในธุรกิจใหม่ๆ ขณะเดียวกันก็กล้าที่จะปรับทิศทางธุรกิจจากการค้าคอมพิวเตอร์มาเป็นธุรกิจโทรคมนาคมได้ในจังหวะเหมาะสม ประการที่สอง เพราะความเป็นนักเจรจา ประกอบกับความกว้างขวางในการสร้างพันธมิตร บริหารสายสัมพันธ์ จนสามารถประสานได้กับทุกฝ่ายอย่างลงตัว และประการสุดท้าย มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล ประเมินสถานการณ์ได้ถูกต้อง พร้อมกับกำหนดกลยุทธ์ได้ตรงกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในระยะหลังเมื่อธุรกิจในเครือชินวัตรเริ่มอยู่ตัวแล้วบทบาทของพ.ศ.ท.ทักษิณ ในการบริหารงาน โดยตรงก็เริ่มลดน้อยลงและลอยตัวอยู่เหนือการบริหารมากขึ้น เนื่องจากเขาได้พัฒนาบุคลากร และสร้างทีมบริหารในระดับต่างๆ ให้เข้ามารองรับงานได้อย่างเหมาะสม

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

¹⁵ กาญจน์นุณี ศรีวิศาลภาพ และณรงค์ชัย ปัญญาพนทช้อ, ทักษิณบนบัลลังก์นายกรัฐมนตรี, หน้า 12-13.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8-9.

3.1.2 ปุ่มหลังของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร: เข้าสู่วงการการเมือง

หลังจากที่ประสบความสำเร็จด้านธุรกิจอย่างสูง และมีเวลาว่างจากการบริหารกิจการในเครือชินวัตรมากขึ้น ก้าวต่อไปของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือการก้าวเข้าสู่แวดวงการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาชอบ และใฝ่ฝันมาตั้งแต่เด็ก อีกทั้งยังได้มีโอกาสคลุกคลีจากการติดตามบิดาของเขาซึ่งเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่ไปประชุมพรรค และประชุมสภาผู้แทนราษฎรอยู่เป็นประจำอีกด้วย¹⁷

ก้าวแรกบนเส้นทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ การรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย สมัยแรก จากโควตาของพรรคพลังธรรม ในส่วนของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรนั้นเป็นคนนอกที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ก่อน แต่ได้รับการผลักดันจากพลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมขณะนั้นให้รับตำแหน่งดังกล่าว¹⁸

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เพียง 101 วันเท่านั้นเมื่อรัฐบาลชวน หลีกภัยมีอันต้องยุบสภาและจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2538

ก้าวต่อมาในทางการเมืองของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือการได้ขึ้นเป็นหัวหน้าพรรคพลังธรรม แทนพล.ต.จำลอง ศรีเมือง เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2538¹⁹ และตัวเองได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 2 กรุงเทพมหานคร ซึ่งเขาก็ได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนเป็นอันดับ 1 ในเขตเลือกตั้งนั้นด้วย

ภายหลังจากการเลือกตั้งพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เข้ารับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ในฐานะพรรคร่วมรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา รับผิดชอบงานด้านจราจรและระบบขนส่งมวลชน

อย่างไรก็ตามด้วยเงื่อนไขทางการเมืองที่สลับซับซ้อน กอปรกับความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลซึ่งมีแนวทางการทำงานที่แตกต่างกัน รวมถึงความขัดแย้งภายในของพรรคพลังธรรมเอง ทำให้ในที่สุด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรจึงได้ตัดสินใจลาออกจากการร่วมรัฐบาล และลาออกจากพรรคพลังธรรมในที่สุด และแม้จะถูกทาบทามให้กลับมารับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีอีกครั้งในสมัยรัฐบาลพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ในเดือนสิงหาคม 2540 แต่ก็เป็นการทำงานในระยะสั้นๆเท่านั้น

จากประสบการณ์ทางการเมืองโดยตรงของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรในช่วงระยะเวลา 2-3 ปี ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจนถึงการเป็นรองนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ทำให้เขาสร้างข้อสรุปแก่ตัวเองได้ว่า หากต้องการที่จะผลักดัน

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

¹⁸ ไพโรจน์ อยู่มงคล และรุจน์ มัชฌิมา, ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีคนที่ 23, หน้า 112-113.

¹⁹ วีรพล จ้อยทองมูล และคณะ, ประวัติ/สุนทรพจน์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร, หน้า 38.

นโยบายในการบริหารประเทศ และผ่านร่างกฎหมายต่างๆ ได้สะดวกตามต้องการแล้วนั้น ทางเลือกที่เหมาะสมคงไม่ใช่การเข้าเป็นพรรคร่วมรัฐบาล หรือเข้าร่วมกับพรรคการเมืองอื่น ทั้งนี้เพราะการเข้าร่วมกับพรรคการเมืองอื่นนั้น เป็นการยากที่จะเข้าไปทำการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์การของพรรคการเมืองนั้น ต่างจากการตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่เป็นของตนเอง ซึ่งสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์การ ตลอดจนสามารถกำหนดอุดมการณ์ และแนวทางในการบริหารพรรค และกำหนดนโยบายในการหาเสียงได้ตามความต้องการ²⁰

ด้วยเหตุดังกล่าวพรรคการเมืองใหม่ตามความต้องการของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรจึงได้เริ่มดำเนินการให้เป็นรูปธรรมนับจากนี้

3.1.3 ก่อตั้งพรรคไทยรักไทย

หลังจากที่สั่งสมประสบการณ์ทางการเมืองจากการเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยแรกในโควตารัฐมนตรีที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคพลังธรรม ผ่านการเป็นส.ส. และเป็นหัวหน้าพรรคพลังธรรม และเป็นรองนายกรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา และรัฐบาลพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ก็จัดได้ว่าพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้นก็เป็นนักการเมืองที่มีประสบการณ์ทางการเมืองมากคนหนึ่ง

พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามความต้องการของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่ก่อนที่จะถึงการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ(จดทะเบียนตั้งพรรค)นั้น พรรคไทยรักไทยได้เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของตัวแทนหลายกลุ่มด้วยกัน ซึ่งอาจจัดเป็น 2 ฝ่ายที่สำคัญ ได้ดังนี้²¹ คือ ฝ่ายแรก กลุ่มทุนสื่อสารและทุนอุตสาหกรรม และฝ่ายที่สอง กลุ่มคนเดือนตุลา นักวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน

ฝ่ายแรก กลุ่มทุนสื่อสารและทุนอุตสาหกรรม

การร่วมมือกันก่อตั้งพรรคไทยรักไทยของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับกลุ่มทุนขนาดใหญ่ต่าง ๆ นั้น เป็นการร่วมมือกันเพื่อสร้างความได้เปรียบ และเสริมความแข็งแกร่งให้แก่พรรคเหนือพรรคการเมืองอื่นๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการเป็นทุน ในการใช้ฉันทน์หาเสียงในช่วงของการเลือกตั้ง

กลุ่มทุนใหญ่ที่เข้าร่วมก่อตั้งพรรคไทยรักไทยด้วยนั้น กลุ่มแรก ได้แก่ กลุ่มทุนของนายประชา มาติณนทร์ ซึ่งเป็นกลุ่มทุนที่ดำเนินธุรกิจทางด้านการสื่อสารมวลชน โดยมีบริษัทบีอีซีเวิลด์

²⁰ บุญอริ ฮิมมะ, “นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ: การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย,” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547, หน้า 116-117.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117-142.

จำกัด มหาชน เป็น Holding company ที่เข้าไปลงทุนในกิจการต่างๆ โดยดำเนินธุรกิจ ใน 2 กลุ่มหลักด้วยกัน คือ 1. กลุ่มธุรกิจการออกอากาศ และสื่อโฆษณา และ 2. กลุ่มธุรกิจจัดหา ผลิตรายการและจัดจำหน่ายรายการ

กลุ่มที่สอง กลุ่มทุนของนายอดิศักดิ์ โปธารามิก ซึ่งเป็นกลุ่มทุนที่ดำเนินธุรกิจบริษัทจำกัด อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด (มหาชน) และบริษัททีทีแอนด์ที จำกัดมหาชน โดยที่บริษัทจำกัดนั้นเข้าไปลงทุนในธุรกิจต่างๆ ใน 3 ประเภทด้วยกันคือ 1. ธุรกิจสัมปทานในการบริการการสื่อสารโทรคมนาคม 2. ธุรกิจการจำหน่ายและบริการ และ 3. ธุรกิจอื่นๆ เช่น ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ขณะที่บริษัททีทีแอนด์ที จำกัดมหาชน นั้นดำเนินธุรกิจการติดตั้ง และให้บริการ โทรศัพท์สาธารณะในเขตภูมิภาค ให้บริการวงจรเช่าแบบดิจิทัลความเร็วสูงเพื่อเชื่อมโยงระบบสื่อสารข้อมูล และจำหน่ายอุปกรณ์โทรศัพท์

กลุ่มที่สาม กลุ่มทุนของนายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ ซึ่งเป็นกลุ่มทุนที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นหลัก

กลุ่มที่สี่ กลุ่มบริษัทซีพี จำกัด ของนายธนินทร์ เจียรนวนนท์ ซึ่งเป็นกลุ่มทุนขนาดยักษ์ที่ครองส่วนแบ่งทางการตลาดส่วนใหญ่ในธุรกิจอุตสาหกรรมการเกษตร ที่ดำเนินการภายใต้บริษัทแม่คือ บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ อาหาร จำกัด มหาชน นอกจากนี้ยังได้มีการขยายตัวไปยังอุตสาหกรรมอื่นๆอีก อาทิ ธุรกิจสื่อสาร โทรคมนาคม กับบริษัทเทเลคอมเอเชีย จำกัด เป็นต้น

นอกเหนือจากการเข้าร่วมของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ดังกล่าวข้างต้น กลุ่มคนอีกส่วนหนึ่งซึ่งจัดได้ว่ามีความสำคัญ เช่นกันในการร่วมกันร่างแนวคิด นโยบาย และทำให้เป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน ได้แก่ กลุ่มคนเดือนตุลา นักวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน

ฝ่ายที่สอง กลุ่มคนเดือนตุลา นักวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน

ความสำคัญของคนในกลุ่มนี้คือ การที่พรรคไทยรักไทยจะได้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ของคนกลุ่มนี้ที่มีต่อประชาชนในระดับล่าง หรือระดับรากหญ้าทั่วประเทศ และอาศัยประโยชน์จากการดึงแนวร่วมการสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มคนชั้นกลางได้อีกด้วย

บุคคลที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการก่อตั้งพรรคไทยรักไทยที่สำคัญๆ ได้แก่ นายภูมิธรรม เวชยชัย ซึ่งเคยเป็นผู้ก่อตั้งโครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม (คอส.) และเป็นแกนนำสำคัญขององค์กรพัฒนา (เอ็นจีโอ) ทั่วประเทศ นอกจากนี้เขายังได้เคยร่วมงานกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรมาก่อนแล้ว ในฐานะที่ปรึกษาส่วนตัวเมื่อครั้งที่พ.ต.ท.ทักษิณ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อปี 2537

นายภูมิธรรม เวชยชัย เป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการวางนโยบายของพรรค และทำการประสานความร่วมมือระหว่างพรรคไทยรักไทย กับเอ็นจีโอต่างๆเพื่อระดมความคิดเห็นในเวทีสัมมนา และพบปะพูดคุยกับประชาชนกลุ่มต่างๆทั่วประเทศในช่วงการแนะนำตัวของพรรคไทยรักไทย

คนต่อมาคือ น.พ.พรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช ผู้เคยเป็นหนึ่งในแกนนำนักศึกษาที่มีส่วนเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ภายหลังเหตุการณ์ได้เข้าร่วมต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในแถบเทือกเขาพนมดงรัก เมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองสงบได้กลับมาเรียนต่อ และรับราชการแถบภาคอีสาน จากนั้นจึงได้มีโอกาสเข้าร่วมงานกับกลุ่มชินวัตร ในปี 2536 ในตำแหน่งผู้จัดการอาวุโสพัฒนาธุรกิจ บริษัทอินเตอร์เนชันแนล บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ ไอบีซี ผู้ให้บริการเคเบิลทีวี มีตำแหน่งสุดท้ายคือเป็นกรรมการผู้จัดการบริษัท ซีเอส.คอมมิวนิเคชั่น จำกัด จากนั้นจึงได้มาร่วมงานสำคัญในการร่วมร่างนโยบายของพรรคไทยรักไทย

ส่วนอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญมากเช่นกันคือ ดร.สมคิด จาคูศรีพิทักษ์ อดีตอาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ซึ่งมีความรู้ ความสามารถ และความถนัดทางด้านการตลาด ดร.สมคิดได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่คิดค้นเทคนิคทางการตลาดที่จะทำให้พรรคไทยรักไทยซึ่งเป็นพรรคการเมืองเกิดใหม่ ได้เป็นที่รู้จัก และนำไปสู่การตัดสินใจเลือกในวันเลือกตั้งให้ได้

ดร.สมคิด จัดได้ว่าเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพ.ต.ท.ทักษิณ เนื่องจากได้เคยร่วมงานกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งที่พ.ต.ท.ทักษิณดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเป็นรองนายกรัฐมนตรีแล้ว โดยดร.สมคิด ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้แก่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรมาตั้งแต่นั้น

นอกจากนี้บุคคลอีกผู้หนึ่งที่มีบทบาทในการร่วมร่างนโยบายของพรรคไทยรักไทยมาตั้งแต่เริ่มแรกคือ ดร.ธีรภัทร เจริญสวรรค์²² อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ดร.ธีรภัทร เป็นนักวิชาการที่พ.ต.ท.ทักษิณ ได้เชิญให้เข้าร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการตั้งพรรคตั้งแต่ต้น และเป็นผู้ร่างข้อบังคับพรรคไทยรักไทย ร่างนโยบาย และเจตนารมณ์ของพรรคในยุคแรกเริ่มอีกด้วย

เมื่อมีการวางแผนการในการก่อตั้งพรรคเป็นอย่างดี กอปรกับการมีบุคคลที่ช่วยงานในด้านการวางแผนนโยบาย และการสร้างชื่อให้เป็นที่รู้จักเพียบพร้อมดีแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การจัดตั้งพรรคอย่างเป็นทางการด้วยการจดทะเบียนต่อ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งในขั้นแรกของการจดทะเบียนก่อตั้งพรรคนั้นมีผู้ก่อตั้งในคราวนั้นด้วยกัน 23 คน²³ ดังต่อไปนี้

พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร, ดร.สมคิด จาคูศรีพิทักษ์, ร.ต.อ.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, พล.อ.ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, ดร.สิริกร (สินุดพงษ์)มณีรินทร์, นายพันศักดิ์ วิญญูรัตน์, นายสุธรรม แสงประทุม, ดร.ประชา คุณะเกษม, ดร.สุวรรณ วลัยเสถียร, นายพันธ์เลิศ ไบทยก,

²² ดูเพิ่มเติม “ธีรภัทร เจริญสวรรค์ จากผู้ก่อตั้ง ทรท. ผู้รัฐบาลพังแน่!” [Online]. แหล่งที่มา:

http://www.thaipost.net/index.asp?bk=tabloid&post_date=10/Jul/2548&news_id=109732&cat_id=220100 [2 เมษายน 2549]

²³ <http://www.thairakthai.or.th> [2 เมษายน 2549]

ดร.กันตธีร์ สุขมงคล, นางสาวปัทมา ครังคิณานาด, ดร.วีระชัย วีระเมธีกุล, น.พ.ประจวบ อึ้งภากรณ์, ดร.ธีรภัทร เสรีรังสรรค์, ดร.กิตติ ลิ้มสกุล, ศ.ดร.คณิต ณ นคร, ดร.สำราญ ภูอนันตานนท์, รศ.วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, ดร.การุญ จันทรางศุ, นายประสิทธิ์ มะหะหมัด, คุณกานิตา คุณผลิน และนายณรงค์ ปัทมะเสวี

ในที่สุดพรรคไทยรักไทยก็ได้ถือกำเนิดขึ้นในสังคมการเมืองไทยอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2541 เป็นต้นมา ซึ่ง ณ จุดนี้เองถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพยายามที่จะครองอำนาจรัฐให้ได้ด้วยการชนะเลือกตั้งตามครรลองประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ จังหวะก้าวต่อจากนี้ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทย คือ จัดตั้งรัฐบาลทักษิณให้เกิดขึ้นให้ได้ต่อไป

3.2 ความเป็นมาและการก่อตัวของรัฐบาลทักษิณ

3.2.1 ชัยชนะในการเลือกตั้ง 6 มกราคม 2544

หลังจากที่ได้ทำการเปิดตัวพรรคไทยรักไทยอย่างเป็นทางการไปแล้ว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ได้เริ่มต้นกระบวนการสู่ความสำเร็จ คือตั้งเป้าหมายให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 6 มกราคม 2544 ซึ่งกระบวนการสู่ความสำเร็จดังกล่าวนี้ อาจจำแนกได้เป็นหลายประการด้วยกันได้แก่ ประการแรก คิงอคิดส.ส.ที่มีฐานเสียงอยู่แล้วมาเข้าร่วมพรรค ประการที่สอง นำเสนอแนวทางเร่งด่วนในการปฏิวัติชาติและนำเสนอนโยบาย และอีกประการหนึ่ง คือ การจัดวางภาพลักษณ์ใหม่ของพรรค และตัวผู้นำ

ประการแรก คิงอคิดส.ส.ที่มีฐานเสียงอยู่แล้วมาเข้าร่วมพรรค

ในระยะแรกของการก่อตั้งพรรคไทยรักไทยนั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้มุ่งหมายที่จะสร้างพรรคไทยรักไทยให้เป็นพรรคการเมืองที่สมบูรณ์แบบทั้งด้านการมีอุดมการณ์ในทางการเมืองที่ชัดเจน และมีการบริหารจัดการแบบมืออาชีพ เพื่อให้เป็นพรรคของมหาชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เป็นพรรคของคนรุ่นใหม่โดยแท้จริง²⁴ ดังเห็นได้จากการดึงบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และเป็นบุคคลหน้าใหม่ทางการเมืองมาร่วมจัดตั้ง และร่างนโยบายของพรรค อาทิ ดร.คณิต ณ นคร, ร.ต.อ.ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, นพ.เกษม วัฒนชัย, นพ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี ตลอดจนนักวิชาการ และอดีตข้าราชการคุณภาพอีกจำนวนมาก

แต่ทั้งนี้พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็กลับตัดสินใจเลือกที่จะสร้างพรรคไทยรักไทยให้เติบโตทางการเมืองอย่างรวดเร็วด้วยการดึงอดีตนักการเมือง อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีฐานเสียงดี

²⁴ กาญจนมณี ศรีวิศาลภาพ และณรงค์ชัย ปัญญาพนทชัย, ทักษิณบนมัลลิ่งกัษฏาธิปไตย, หน้า 22-23. และ บทสัมภาษณ์ ธีรภัทร เสรีรังสรรค์ “ธีรภัทร เสรีรังสรรค์ จากผู้ก่อตั้ง ททท. สู่รัฐบาลพึ่งแม่!” [Online]. แหล่งที่มา: http://www.thaipost.net/index.asp?bk=tabloid&post_date=10/Jul/2548&news_id=109732&cat_id=220100 [2 เมษายน 2549]

อยู่แล้วมาเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคเพื่อหวังผลชนะในการเลือกตั้งที่จะมาถึง เนื่องจากถ้าหากว่าจะสร้างพรรคไทยรักไทยให้เติบโตตามอุดมการณ์ที่อ้างไว้ตั้งแต่ต้น และสร้างให้เป็นพรรคของมวลชนได้อย่างแท้จริงนั้นจะต้องอาศัยเวลา และประสบการณ์ทางการเมืองสักระยะหนึ่งจึงจะมีโอกาสทำตามที่ตั้งใจได้ แต่ทั้งนี้ด้วยการมีโลกทัศน์แบบนักธุรกิจ และประสบการณ์จากการบริหารธุรกิจของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เขาจึงเลือกที่จะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายสุดท้าย คือได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเท่านั้น โดยไม่อาศัยว่าวิธีการที่จะใช้ในไปสู่ความสำเร็จนั้นคือวิธีการใด ด้วยเหตุนี้แนวทาง และอุดมการณ์ของพรรคไทยก็เปลี่ยนแปลงไปนับจากนี้

เมื่อพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเลือกที่จะอาศัยฐานเสียงของส.ส.ก่นำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งเขาก็ได้เริ่มดำเนินการตั้งอดีตส.ส. และนักการเมืองเข้าสู่พรรคไทยรักไทยทันที ซึ่งนักการเมืองกลุ่มใหญ่ที่สุดที่ก้าวเข้าสู่พรรคไทยรักไทย คือ กลุ่มวังน้ำเย็นซึ่งนำโดยนายเสนาะ เทียบทอง ซึ่งมีส.ส.อยู่ในสังกัดประมาณ 60-70 คน

นอกจากนี้ก็มีกลุ่มของนายสมศักดิ์ เทพสุทิน จากการอุปถัมภ์ของนายสุริยะ จรุงรุ่งเรืองกิจ ซึ่งแยกตัวมาจากพรรคกิจสังคม มีส.ส.ในสังกัด 25-30 คน

กลุ่มนายสุวิทย์ คุณกิตติ ซึ่งสละตำแหน่งหัวหน้าพรรคกิจสังคม และยอมแยกตัวจากพรรค มีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 15 คน

กลุ่มนางสุภารัตน์ เกษราพันธ์ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นส.ส. ในเขตกรุงเทพมหานครและกลุ่มอดีตส.ส.ที่ไม่สังกัดกลุ่มใดประมาณ 20 คน

ส่วนที่เหลือนั้นเป็นกลุ่มของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งมีสมาชิกมากที่สุดประกอบด้วยกลุ่มผู้ก่อตั้งพรรค นักวิชาการ อดีตข้าราชการ ส.ส.กรุงเทพฯ และภาคต่างๆ รวมประมาณ 130 คน

เมื่อสามารถตั้งอดีตส.ส.จากพรรคการเมือง และกลุ่มการเมืองต่างๆมาเข้าร่วมกับพรรคไทยรักไทยได้สำเร็จก็จัดได้ว่าพรรคไทยรักไทยมีความพร้อมในระดับหนึ่งแล้วที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้เนื่องจากมีความพร้อมทั้งในเรื่องกำลังทุนที่เข้มแข็ง และมีฐานเสียงเพิ่มขึ้นอย่างมาก กระบวนการต่อไปที่จะสร้างจุดเด่น หรือสร้างความโดดเด่นให้แก่พรรคไทยรักไทยให้มีเหนือพรรคการเมืองอื่นๆ ก็คือ การมีนโยบายที่โดดเด่นเหนือพรรคการเมืองคู่แข่ง และเป็นที่ถูกใจของประชาชนทั่วไปนั่นเอง

ประการที่สอง นำเสนอแนวทางเร่งด่วนในการปฏิวัติชาติและนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม

สิ่งที่จัดได้ว่าเป็นจุดเด่นที่สุดของพรรคไทยรักไทยในการสร้างจุดเด่นให้พรรคมีเหนือพรรคการเมืองอื่นก็คือ การนำเสนอชุดของนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งกระบวนการใน

การไปสู่เป้าหมาย คือชัยชนะในการเลือกตั้งในวันที่ 6 มกราคม 2544 นั้น พรรคไทยรักไทยได้ประกาศวาระเร่งด่วน²⁵ ดังต่อไปนี้

1. พักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี เพื่อใช้เวลาดังกล่าวฟื้นฟู และจัดโครงสร้างการผลิต โดยรัฐบาลจะแบกรับส่วนต่างของดอกเบี้ย หลังจากนั้นเกษตรกรจึงจะเริ่มใช้หนี้ปกติ
2. จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อจัดให้มีกองทุนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและหมู่บ้าน ให้ประชาชนกู้ยืมไปประกอบอาชีพ สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง
3. ตั้งสถาบันบริหารสินทรัพย์ หรือเอเอ็มซี เพื่อซื้อหนี้เสียที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หรือ NPL จากธนาคารพาณิชย์ไปบริหารจัดการฟื้นฟูหนี้
4. ตั้งกองทุนประกันสุขภาพแห่งชาติ จัดสรรเงินเพื่อให้ประชาชนไม่ว่ารวยหรือจนสามารถรับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลของรัฐและเอกชนในอัตราครั้งละ 30 บาท โดยจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนวันละ 3.50 บาท
5. แปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยการนำรัฐวิสาหกิจที่พัฒนาเป็นองค์กรมืออาชีพแล้วเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์
6. จัดตั้งกองทุนรวมทุนแห่งชาติและตั้งธนาคาร SMEs Bank เพื่อสนับสนุนการเติบโตของผู้ประกอบการใหม่
7. จัดตั้งธนาคารคนจน หรือ People Bank เพื่อสนับสนุนทุนก้อนแรกแก่ธุรกิจรายย่อย กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ โดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน แต่มีบุคคลผู้ค้ำประกัน
8. จัดโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” หรือ OTOP (One Tambon One Product) พร้อมทั้งพัฒนาทักษะในการผลิตเพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้และพึ่งตนเองได้
9. แก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจ 11 ฉบับของรัฐบาลที่แล้ว อาทิ กฎหมายล้มละลาย กฎหมายการประกอบอาชีพของคนต่างด้าว เป็นต้น
10. ประกาศสงครามกับคอร์รัปชัน ดำเนินการอย่างเด็ดขาดกับผู้บริหารภาครัฐทุกระดับที่คอร์รัปชัน พร้อมปรับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินการเอาผิดได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้เห็นผลทันตา สำหรับคณะรัฐมนตรีในรัฐบาล หากพบว่ามีกรทุจริตคอร์รัปชัน จะสั่งปลดทันทีโดยไม่ต้องรอหลักฐาน
11. ต่อสู้ ขจัดยาเสพติด โดยการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อร่วมมือปราบปรามยาเสพติดบริเวณชายแดนอย่างต่อเนื่อง

²⁵ Thai Rak Thai Party Policy (เอกสารประชาสัมพันธ์), pp.8-19.

การนำเสนอวาระเร่งด่วน และชุดของนโยบายที่มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และเป็นที่ถูกใจประชาชน โดยทั่วไป ของพรรคไทยรักไทยนี้เองที่เป็นจุดสร้างความโดดเด่นให้กับพรรคไทยรักไทยอย่างมาก และนำไปสู่การตัดสินใจเลือกพรรคไทยรักไทยอย่างถล่มทลายในท้ายที่สุด

ในเวลาต่อมาหลังจากที่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทยได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งทั่วไป และจัดตั้งรัฐบาลทักษิณเข้าบริหารประเทศแล้ว นโยบายต่างๆ รวมถึงวาระเร่งด่วนที่ได้ประกาศหาเสียงไว้ตั้งแต่ต้นก็ได้ถูกนำมาปฏิบัติทั้งหมด นอกจากนั้นยังได้ต่อเติมนโยบายต่างๆ อีกมากมายซึ่งมีลักษณะโดดเด่นทั้งในแง่ของเนื้อหา และภาษาที่ใช้ อาทิ โครงการเอื้ออาทรต่างๆ อาทิ โครงการบ้านเอื้ออาทร, ประกันภัยเอื้ออาทร, คอมพิวเตอร์เอื้ออาทร, แท็กซี่เอื้ออาทร และอื่นๆ จำนวนมาก ซึ่งเป็นนโยบายที่ได้รับการตอบรับจากประชาชนเป็นอย่างมาก นโยบายที่ดึงดูดความสนใจ นอกจากนั้นสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่รัฐบาลทักษิณได้ดำเนินการตามที่ประกาศไว้ก็คือ การประกาศสงครามกับความยากจน, การคอร์รัปชัน และยาเสพติด²⁶ ซึ่งเป็นที่พอใจของประชาชนส่วนใหญ่เป็นอย่างมาก

นโยบายประชานิยมจำนวนมากสามารถซื้อใจประชาชนส่วนใหญ่ไว้ได้ โดยเฉพาะประชาชนระดับรากหญ้าในต่างจังหวัด ผู้วิจัยมองว่านโยบายประชานิยม ของรัฐบาลทักษิณนั้นเป็นกลไกหนึ่งของความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจทำให้เกิดขึ้นเหนือสังคมการเมืองไทย ในที่นี้เป็นการกล่าวปูพื้นเพื่อลำดับความสำคัญของเหตุการณ์เท่านั้น ในส่วนการอธิบาย และวิเคราะห์การทำงานของกลไกเชิงนโยบายประชานิยมดังกล่าวจะอยู่ในส่วนของเนื้อหาในบทถัดไป

ประการที่สาม คือ การจัดวางภาพลักษณ์ใหม่ของตัวผู้นำ และพรรคไทยรักไทย

ประวัติศาสตร์ชาติไทยนับจากอดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมาได้ปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า²⁷ ที่ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองต่ำ และมีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ อันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์การเมืองของไทยที่เป็นระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตย หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ที่อำนาจการเมือง การปกครองสูงสุดอยู่ที่พระมหากษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าได้ฝังรากลึกในสังคมไทยเป็นเวลาหลายร้อยปี และยังคงดำรงอยู่แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา แต่วัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบดังกล่าวยังคงไม่ได้มีการพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยมากนัก เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นยังไม่เคยเกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทยนั่นเอง

²⁶ Ibid., pp.20-40. และ ดูเพิ่มเติม คำกล่าวของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ในการประชุมชี้แจงนโยบายของรัฐบาลแก่ผู้บริหารระดับสูง [Online]. แหล่งที่มา: <http://www.thaigov.go.th/news/speech/thaksin/sp05mar44.htm> [5 เมษายน 2549]

²⁷ ทินพันธุ์ นาคะคะ, วิถีชีวิตไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพฯ: สหชาตสื่อและการพิมพ์, 2546), หน้า 139-196.

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 นั้นแม้จะมีมิติของการต่อสู้เพื่อ ความเสมอภาคและความเป็นธรรมของคนบางกลุ่ม แต่ผลที่เกิดในภาพรวมก็เป็นการเปลี่ยนแปลง แต่เพียงรูปแบบของสถาบันทางการเมืองการปกครองเท่านั้น แต่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา สังคมไทยกลับมีการปกครองแบบอมตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) ซึ่งอำนาจในทางการเมืองตกอยู่กับกลุ่มขุนนาง ข้าราชการเป็นส่วนใหญ่ สลับ กับการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม โดยรัฐบาลทหาร (Authoritarianism) ซึ่งอำนาจในการ ปกครองตกอยู่กับคณะบุคคลเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทยที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ได้เป็นการสืบ สาน หรือต่อยอดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าให้ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยได้ต่อไป กล่าวคือ ผู้คนจำนวนมากยังคงไม่มีความกระตือรือร้น และไม่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และ ยึดติดกับการเป็นไพร่ฟ้า²⁸ (Subject) ที่มีหน้าที่เพียงทำตาม และเชื่อฟังผู้นำ หรือผู้ปกครองเท่านั้น

ด้วยลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวส่งผลให้สังคมการเมืองไทย ขอมรับผู้นำที่มีลักษณะเผด็จการ ผู้พร้อมที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ แทนประชาชน โดยไม่ต้องอาศัย การมีส่วนร่วมจากประชาชนแต่อย่างใด ได้อย่างเต็มใจ ดังเห็นได้จากประวัติศาสตร์การเมืองในช่วง ปี พ.ศ. 2500 ซึ่งมีการเกิดขึ้นมาของผู้นำลักษณะพ่อขุนอุปถัมภ์ แบบจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์²⁹ เป็นต้น

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้ที่หนึ่งที่พยายามสร้างความ โดดเด่น ให้กับฐานะการเป็นผู้นำ พรรคไทยรักไทยของตนเองให้เด่นชัด ด้วยการพยายามนำเสนอภาพลักษณ์ของตนว่าเป็นนักธุรกิจ ที่ประสบความสำเร็จในด้านการบริหาร จากประสบการณ์การบริหารบริษัทในเครือชินวัตรจำนวน มาก และเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความกล้าตัดสินใจ และตัดสินใจอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังมีมุมมองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างองค์รวม และนำเสนอแนวทางแก้ไขที่ชัดเจน และ ถูกใจประชาชน นอกจากนี้ยังนำเสนอภาพว่าพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้นเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ ทางธุรกิจอย่างสูง มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีมากอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องคอร์รัปชันอีกหาก ได้เป็น รัฐบาล ซึ่งคุณลักษณะที่โดดเด่นเช่นนี้ไม่เคยมีผู้นำรัฐบาล ในอดีตคนใดมีพร้อมเช่นนี้มาก่อน

²⁸ แม้ประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านในชนบทนั้นจะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า แต่ มิได้หมายความว่าประชาชนทั้งหมดจะมีลักษณะเช่นนั้นทุกกลุ่ม เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาก็ยังพบว่าประชาชนอีกส่วนหนึ่งที่ยังมี ความกระตือรือร้นต่อประเด็นปัญหาสำคัญของบ้านเมือง เช่น บทบาทของนิสิต นักศึกษา และประชาชนหลากหลายกลุ่มในช่วงต้น พุทธศตวรรษที่ 2500 ในการต่อต้านสงครามเวียดนาม และการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหาร ประชาชนส่วนที่กระตือรือร้นนี้เป็นตัว กระทำ รวมถึงก่อให้เกิดผลสะท้อนที่สำคัญต่างๆ โดยเฉพาะในช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 โปรดดูเพิ่มเติมใน ประจักษ์ ก้องกีรติ, และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14 ตุลาฯ, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)

²⁹ ดูเพิ่มเติม ทักษิณ เจลิมเคิธรม, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, แปลโดย พรรณี จักรพลรักษ์ และคณะ, พิมพ์ ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์)

ทั้งนี้ภายหลังจากที่พรรคไทยรักไทยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2544 และเข้าบริหารประเทศในเดือนกุมภาพันธ์ ปีเดียวกันนั้นเป็นต้นมา พ.ค.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ยิ่งแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นในฐานะผู้นำของตนเองอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น อาทิ การดำเนินการบริหารประเทศไทยแบบบริษัท โดยใช้ระบบ CEO (Chief Executive Officer) เป็นหลักในการบริหารและได้นำมาใช้กับผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (ผู้ว่าฯ CEO) เป็นต้น หรือ การแสดงให้เห็นถึงความรวดเร็วและกล้าตัดสินใจในกรณีแพสดานทูตไทยในประเทศกัมพูชา เมื่อต้นปี 2546 เป็นต้น

นอกจากการจัดการภาพลักษณ์ของตัวผู้นำ หรือตัวของพ.ค.ท.ทักษิณ ชินวัตรเองให้มีความโดดเด่นในฐานะที่เป็นนักบริหารที่มีฝีมือ ประสบความสำเร็จในอาชีพ และเป็นคนใจซื่อมือสะอาดแล้วนั้น การจัดการภาพลักษณ์ให้กับภาพรวมของพรรคไทยรักไทยก็เป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งพรรคไทยรักไทยเองก็ได้นำเสนอภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของคนเช่นกัน อาทิเช่น การเสนอแผนนโยบาย “คิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อ ไทยทุกคน” ซึ่งแสดงนัยยะถึงการเปลี่ยนการเมืองแบบใหม่ที่ต่างไปจากการเมืองในแบบฉบับเดิม โดยคิดใหม่ คือการแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่มีต่อการเมืองไทยว่าพรรคไทยรักไทยนั้นจะเป็นพรรคการเมืองพันธุ์ใหม่ที่นำปัญหามาเป็นตัวตั้งและมุ่ง “ทำใหม่” คือการมุ่งเน้นแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และเป็นระบบโดยอาศัยการจัดการแบบมืออาชีพ เพื่อ “ไทยทุกคน” เป็นการแสดงนัยยะว่าพรรคไทยรักไทยนั้นเสนอภาพว่าตนเป็นพรรคของมวลชน ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนทุกระดับชั้นอย่างเท่าเทียมกันนั่นเอง

การพยายามที่จะทำการจัดวางภาพลักษณ์ใหม่ให้เกิดขึ้นของตัวผู้นำ และพรรคไทยรักไทยดังกล่าวมานี้เอง เป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่ช่วยเป็นแรงเสริมให้ชื่อพรรคไทยรักไทย และพ.ค.ท.ทักษิณ ชินวัตรนั้นเป็นที่คุ้นหู และถูกใจประชาชนจำนวนมาก จนนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 ได้ในที่สุด ณ จุดนี้เองคือความเป็นมาของการก่อตัวของรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลเสียงข้างมาก และมีเสถียรภาพในการบริหารประเทศมากที่สุด ในประวัติศาสตร์

3.2.2 รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ

ภายหลังจากที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปอย่างถล่มทลายเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 พรรคไทยรักไทยได้เสียงมากถึง 248 เสียง จึงได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล โดยร่วมกับพรรคชาติไทย และพรรคเสรีธรรมจัดตั้งเป็นรัฐบาลผสมจึงกลายเป็นรัฐบาลที่มีเสียงถึง 303 เสียง (ก่อนที่จะมีการยุบรวมพรรคกับพรรคความหวังใหม่ และพรรคชาติพัฒนา) รัฐบาลทักษิณจึงได้เริ่มเข้าบริหารประเทศอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 เป็นต้นมา

รัฐบาลทักษิณ ได้เริ่มดำเนินการบริหารประเทศตามแผนนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา ด้วยรูปแบบการบริหารงานที่คล่องแคล่ว รวดเร็ว และกล้าตัดสินใจของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร และภาพลักษณ์ที่คือนักบริหารผู้เสียสละตัวเองเข้ามาบริหารประเทศ ทำให้ความ

นิยมต่อรัฐบาลทักษิณ นายกฯทักษิณ และพรรคไทยรักไทยค่อนข้างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามต่างจังหวัด

ตลอดระยะเวลา 5 ปี³⁰ ของการครองอำนาจในการบริหารประเทศ รัฐบาลทักษิณ ได้มีความพยายามที่จะสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นเหนือสังคมและการเมืองไทยในหลายด้านด้วยกัน ได้แก่ ประการแรก ความพยายามที่จะสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือกระบวนการทางการเมืองแบบรัฐสภา ดังเห็นได้จากความพยายามสร้างความเข้มแข็งให้กับอำนาจของฝ่ายบริหาร โดยวิธีการยุบรวมพรรคการเมืองต่างๆ คือ พรรคความเสรีธรรม พรรคความหวังใหม่ และพรรคชาติพัฒนาเข้ากับพรรคไทยรักไทย ด้วยจำนวนเสียงผู้แทนในสภาที่เบ็ดเสร็จ และเป็นขั้วอำนาจเดี่ยวแบบเค็ดขาดเช่นนี้ จึงทำให้รัฐบาลทักษิณสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นเหนือกระบวนการรัฐสภา เช่น การอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี และการอภิปรายและถอดถอนรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลได้

อีกประการหนึ่ง คือความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นเหนือสังคมไทย ดังเห็นได้จากความพยายามนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายแบบประชานิยมจำนวนมาก ที่ถูกใจประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทเป็นอย่างมาก และสร้างรูปแบบการอุปถัมภ์แบบใหม่ขึ้นมา โดยการตัดทอนขั้นตอนส่วนของการอุปถัมภ์แบบเดิมในระดับท้องถิ่น มาสู่การอุปถัมภ์แบบใหม่โดยรัฐบาลทักษิณ และโดยนายกฯที่ชื่อทักษิณ ชินวัตร เพื่อสร้างกระแสนิยม และความรัก ความชอบให้เกิดขึ้นเหนือสังคมไทย และนอกจากการนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายที่โดดเด่น และแตกต่างจากรัฐบาลอื่นๆ ในอดีตแล้ว การจัดวางภาพลักษณ์ของตัวผู้นำรัฐบาล หรือนายกฯทักษิณ อาทิ การจัดให้มีรายการนายกฯทักษิณคุยกับประชาชน การจัดทัวร์นกขมิ้น คาราวานแก้จน ฯลฯ นั้นก็เป็นกลไกที่สำคัญอันหนึ่งในการสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นเหนือสังคมไทย

ทั้งนี้บทวิเคราะห์เกี่ยวกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำของรัฐบาลทักษิณว่า มีการดำเนินการอย่างไร ผ่านทางกลไกใด และก่อให้เกิดผลอย่างไรต่อสังคม และการเมืองไทยนั้น จะได้นำเสนอในสองบทถัดจากนี้ต่อไป

³⁰ ระหว่างปี 2544 จนถึงการประกาศยุบสภาโดยรัฐบาลทักษิณ ในตอนต้นปี 2549

3.3 สรุป

การนำเสนอในบทนี้เป็นการนำไปสู่การตอบคำถามหลักคั้งที่ได้ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นคั้งนี้ ประการแรก คือ พรรคไทยรักไทย และรัฐบาลทักษิณมีความเป็นมา และเริ่มก่อตัวจากปัจจัยหลักที่สำคัญคือ ความต้องการที่จะกลับมาเล่นการเมืองอีกครั้ง ของพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ผู้ก่อตั้งพรรคไทยรักไทย ซึ่งการตั้งพรรคการเมืองใหม่จะเป็นการง่ายในการผลักดันความคิด และอุดมการณ์ รวมถึงแนวนโยบายต่างๆ ได้ ต่างจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่น ส่วนปัจจัยที่เสมือนเป็นปัจจัยเสริมที่เอื้ออำนวยให้พรรคไทยรักไทย และรัฐบาลทักษิณมีความโดดเด่น และเป็นที่น่าสนใจของประชาชนคือ ปัจจัยเชิง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ และการเมืองไทยภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในปี 2540 และเป็นช่วงของการแสวงหาทางเลือกจากการเมืองแบบใหม่ ภายหลังการปฏิรูปการเมืองหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน ปี 2540

ปัจจัยเสริมดังกล่าวช่วยขับเคลื่อนให้พรรคไทยรักไทย และ โดยเฉพาะตัวพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เองมีความโดดเด่น ภายใต้งานคิด “คิดใหม่ ทำใหม่” เป็นอย่างมาก และนำไปสู่การตัดสินใจเลือกพรรคไทยอย่างถล่มทลายในการเลือกตั้งปี 2544 ในที่สุด

อีกประการหนึ่ง สิ่งที่เป็นจุดเด่นของพรรคไทยรักไทย และรัฐบาลทักษิณ ที่ช่วยให้พรรคไทยรักไทย ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง และเป็นสิ่งที่สร้างความนิยมนต์ต่อรัฐบาลทักษิณเป็นอย่างยิ่ง คือ การนำเสนอ นโยบายที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และเป็นที่ถูกใจประชาชนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ ความรวดเร็ว และกล้าตัดสินใจ และสไตส์การบริหารประเทศแบบบริษัทเอกชนที่เน้นความคล่องตัวของตัวนายกรัฐมนตรีก็เป็นจุดเด่นสำคัญที่แตกต่างจากรัฐบาลอื่นๆ ในอดีตอย่างสิ้นเชิง และนอกจากนั้นการจัดวางภาพลักษณ์ให้กับตัวผู้นำให้ดูมีความใกล้ชิด และใส่ใจปัญหาของประชาชนเองก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่มีความโดดเด่นอย่างมากของรัฐบาลทักษิณอีกด้วย